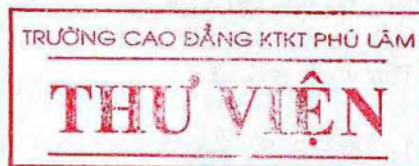

004
Gn 107 R

TRẦN ĐÌNH KHANG, NGUYỄN LINH GIANG
ĐỖ VĂN UY, NGUYỄN HỒNG PHƯƠNG, ĐỖ BÁ LÂM
ĐỖ THỊ NGỌC QUỲNH, ĐỖ TUẤN ANH

GIÁO TRÌNH TIN HỌC ĐẠI CƯƠNG

T17449
NHÀ XUẤT BẢN BÁCH KHOA - HÀ NỘI

Bản quyền thuộc về trường Đại học Bách Khoa Hà Nội.

Mọi hình thức xuất bản, sao chép mà không có sự cho phép bằng văn bản của trường là vi phạm pháp luật.

Mã số: 320 – 2011/CXB/26 – 56/BKHN

Biên mục trên xuất bản phẩm của Thư viện Quốc gia Việt Nam

Trần Đình Khang

Giáo trình tin học đại cương / Trần Đình Khang. - H. : Bách khoa Hà Nội, 2011. - 224tr. : hình vẽ, bảng ; 24cm

Thư mục: tr. 223

1. Tin học đại cương 2. Lập trình 3. Thuật toán 4. Giáo trình
005 - dc14

BKB0038p-CIP

LỜI NÓI ĐẦU

Giáo trình Tin học đại cương được biên soạn theo chương trình môn học Tin học đại cương giảng dạy tại Trường Đại học Bách khoa Hà Nội. Giáo trình cũng có thể làm tài liệu học tập cho sinh viên các trường đại học, cao đẳng kỹ thuật và công nghệ trong cả nước.

Với mục tiêu cung cấp tài liệu học tập cho sinh viên, nhóm tác giả đã tập hợp tài liệu từ bài giảng và kinh nghiệm của nhiều thầy cô giáo trong Viện Công nghệ thông tin và Truyền thông, Trường Đại học Bách khoa Hà Nội, để biên tập thành giáo trình này.

Bố cục giáo trình gồm ba phần chính như sau:

Phần I: Tin học căn bản. Phần này trình bày về thông tin, dữ liệu, hệ thống máy tính, các hệ thống ứng dụng. Đây là những kiến thức căn bản về tin học và máy tính, giúp cho người học có nền tảng tốt khi bước tiếp vào thế giới vô cùng rộng lớn thuộc lĩnh vực công nghệ thông tin.

Phần II: Giải quyết bài toán. Nội dung phần này giới thiệu về giải quyết bài toán, biểu diễn thuật toán và các thuật toán thông dụng. Với kinh nghiệm nhiều năm tham gia giảng dạy, các tác giả nhận thấy, không ít sinh viên thành thạo về tin học và lập trình nhưng vẫn thường tỏ ra lúng túng khi đứng trước một bài toán thực tế cần giải quyết. Do đó, phần này giúp sinh viên có được tư duy ban đầu và biết cách áp dụng các kiến thức tin học giải quyết một bài toán trong thực tiễn.

Phần III: Lập trình. Đây là phần trọng tâm của giáo trình, giới thiệu những kiến thức nền tảng của ngôn ngữ lập trình C, một ngôn ngữ mà giới lập trình chuyên nghiệp đều sử dụng.

Cuối mỗi phần là một số câu hỏi và bài tập nhằm giúp bạn đọc củng cố những kiến thức đã học.

Các tác giả xin bày tỏ sự biết ơn chân thành đối với các thầy cô giáo, các đồng nghiệp trong Viện Công nghệ thông tin và Truyền thông, Trường Đại học Bách khoa Hà Nội, đã giúp đỡ và động viên rất nhiều trong quá trình biên soạn giáo trình. Đặc biệt, xin gửi lời cảm ơn sâu sắc tới PGS. Đặng Văn Chuyết và TS. Phạm Đăng Hải đã dành thời gian đọc bản thảo và cho những ý kiến đóng góp quý báu.

Trong quá trình biên soạn, mặc dù đã rất cố gắng, nhưng sai sót là điều khó tránh khỏi, các tác giả rất mong nhận được ý kiến đóng góp của bạn đọc để lần tái bản sau được hoàn thiện hơn.

Mọi ý kiến đóng góp xin gửi về: Viện Công nghệ thông tin và Truyền thông, Trường Đại học Bách khoa Hà Nội, số 1 Đại Cồ Việt, Hai Bà Trưng, Hà Nội.

CÁC TÁC GIẢ

MỤC LỤC

Danh mục hình vẽ.....	10
PHẦN I. TIN HỌC CĂN BẢN.....	11
I.1. Thông tin và biểu diễn thông tin.....	11
I.1.1. Các khái niệm cơ bản về thông tin và tin học.....	11
I.1.1.1. Thông tin và xử lý thông tin.....	11
I.1.1.2. Máy tính điện tử và phân loại	13
I.1.1.3. Tin học và các ngành công nghệ liên quan	14
I.1.2. Biểu diễn dữ liệu trong máy tính	17
I.1.2.1. Biểu diễn số trong các hệ đếm	17
I.1.2.2. Biểu diễn dữ liệu trong máy tính và đơn vị thông tin	21
I.1.2.3. Biểu diễn số nguyên.....	23
I.1.2.4. Biểu diễn số thực.....	27
I.1.2.5. Biểu diễn ký tự.....	29
I.2. Hệ thống máy tính.....	32
I.2.1. Hệ thống máy tính	32
I.2.1.1. Tổ chức bên trong máy tính	32
I.2.1.2. Phần mềm máy tính	42
I.2.2. Mạng máy tính.....	47
I.2.2.1. Lịch sử phát triển của mạng máy tính.....	47
I.2.2.2. Phân loại mạng máy tính.....	47
I.2.2.3. Các thành phần cơ bản của một mạng máy tính	48
I.2.2.4. Mạng Internet.....	50
I.2.3. Giới thiệu hệ điều hành.....	51
I.2.3.1. Các khái niệm cơ bản.....	51
I.2.3.2. Hệ lệnh của hệ điều hành	55
I.2.3.3. Hệ điều hành Windows.....	55
I.3. Các hệ thống ứng dụng.....	70
I.3.1. Hệ thống thông tin quản lý	70
I.3.1.1. Khái niệm.....	70
I.3.1.2. Các chức năng của hệ thống thông tin quản lý	71

I.3.1.3. Các dạng và các đặc tính của thông tin trong tổ chức.....	71
I.3.1.4. Các phương pháp xây dựng và phát triển hệ thống thông tin.....	72
I.3.2. Hệ thống tin bằng tính	73
I.3.3. Hệ quản trị cơ sở dữ liệu	76
I.3.3.1. Khái niệm.....	76
I.3.3.2. Các tính năng của một hệ quản trị cơ sở dữ liệu.....	78
I.3.4. Các hệ thống thông minh.....	79
I.4. Câu hỏi và bài tập	80
PHẦN II. GIẢI QUYẾT BÀI TOÁN.....	84
II.1. Giải quyết bài toán	84
II.1.1. Khái niệm về bài toán.....	84
II.1.2. Quá trình giải quyết bài toán bằng máy tính	85
II.1.3. Các phương pháp giải quyết bài toán bằng máy tính	86
II.1.3.1. Giải quyết bài toán theo hướng xác định trực tiếp lời giải	86
II.1.3.2. Giải quyết bài toán theo hướng tìm kiếm lời giải	87
II.2. Thuật toán	90
II.2.1. Định nghĩa thuật toán	90
II.2.2. Biểu diễn thuật toán.....	92
II.2.2.1. Ngôn ngữ lưu đồ.....	93
II.2.2.2. Mã giả.....	98
II.2.3. Một số thuật toán thông dụng.....	99
II.2.3.1. Thuật toán hoán vị giá trị hai biến	99
II.2.3.2. Thuật toán kiểm tra số nguyên tố	99
II.2.3.3. Thuật toán tìm phần tử lớn nhất trong một dãy hữu hạn số.....	100
II.2.3.4. Thuật toán giải phương trình bậc hai.....	101
II.2.3.5. Thuật toán sắp xếp dãy	102
II.2.4. Thuật toán đệ quy	103
II.2.5. Thuật giải heuristic.....	105
II.2.5.1. Thuật giải – Sự mở rộng khái niệm của thuật toán.....	105
II.2.5.2. Thuật giải heuristic	106
II.3. Câu hỏi và bài tập.....	107

PHẦN III. LẬP TRÌNH	108
III.1. Tổng quan về ngôn ngữ C	108
III.1.1. Lịch sử phát triển	108
III.1.2. Các phần tử cơ bản của ngôn ngữ C	109
III.1.2.1. Tập kí tự	109
III.1.2.2. Từ khóa	110
III.1.2.3. Định danh	110
III.1.2.4. Các kiểu dữ liệu.....	112
III.1.2.5. Hằng	113
III.1.2.6. Biến	115
III.1.2.7. Hàm	115
III.1.2.8. Biểu thức	116
III.1.2.9. Câu lệnh.....	117
III.1.2.10. Chú thích	117
III.1.3. Cấu trúc cơ bản của một chương trình C	118
III.1.4. Biên dịch chương trình C	121
III.1.4.1. Trình biên dịch Turbo C++	121
III.1.4.2. Cài đặt và sử dụng Turbo C++ 3.0	121
III.1.4.3. Sử dụng môi trường Turbo C++ 3.0.....	122
III.2. Kiểu dữ liệu và biểu thức trong C	123
III.2.1. Các kiểu dữ liệu chuẩn trong C.....	123
III.2.2. Các biểu thức	125
III.2.3. Các phép toán.....	127
III.2.3.1. Phép toán số học.....	127
III.2.3.2. Phép toán quan hệ	129
III.2.3.3. Các phép toán logic.....	129
III.2.3.4. Phép toán gán	130
III.2.4. Thứ tự ưu tiên các phép toán.....	131
III.2.5. Một số toán tử đặc trưng trong C	133
III.3. Cấu trúc lập trình trong C	136
III.3.1. Vào/ra.....	136
III.3.1.1. Các lệnh vào ra dữ liệu với các biến (printf, scanf).....	136

III.3.1.2. Các lệnh nhập xuất khác.....	144
III.3.2. Cấu trúc lệnh khối.....	145
III.3.3. Cấu trúc if	146
III.3.4. Cấu trúc lựa chọn switch.....	148
III.3.5. Vòng lặp for	151
III.3.6. Vòng lặp while và do – while	154
III.3.7. Các lệnh thay đổi cấu trúc lập trình	158
III.3.7.1. Continue	158
III.3.7.2. Break	159
III.4. Mảng, con trỏ và xâu ký tự	160
III.4.1. Mảng	160
III.4.1.1. Khái niệm mảng	160
III.4.1.2. Khai báo và sử dụng mảng	160
III.4.1.3. Các thao tác cơ bản trên mảng	162
III.4.1.4. Tìm kiếm trên mảng	165
III.4.1.5. Sắp xếp mảng	167
III.4.2. Con trỏ	170
III.4.2.1. Khái niệm và cách khai báo con trỏ	170
III.4.2.2. Toán tử & và *	172
III.4.2.3. Các phép toán trên con trỏ.....	174
III.4.2.4. Con trỏ void.....	175
III.4.2.5. Mối quan hệ giữa con trỏ và mảng một chiều	175
III.4.3. Xâu ký tự.....	177
III.4.3.1. Khái niệm xâu ký tự	177
III.4.3.2. Khai báo và sử dụng xâu	178
III.4.3.3. Các hàm xử lý ký tự	179
III.4.3.4. Các hàm xử lý xâu.....	180
III.5. Cấu trúc	184
III.5.1. Khái niệm cấu trúc	184
III.5.2. Khai báo và sử dụng cấu trúc.....	184
III.5.2.1. Khai báo kiểu dữ liệu cấu trúc.....	184
III.5.2.2. Khai báo biến cấu trúc.....	185

III.5.2.3. Định nghĩa kiểu dữ liệu cấu trúc với typedef	186
III.5.3. Xử lý dữ liệu cấu trúc	188
III.5.3.1. Truy nhập các trường dữ liệu của cấu trúc	188
III.5.3.2. Phép gán giữa các biến cấu trúc	189
III.6. Hàm	191
III.6.1. Khái niệm hàm	191
III.6.1.1. Khái niệm chương trình con	191
III.6.1.2. Phân loại chương trình con	192
III.6.2. Khai báo và sử dụng hàm	192
III.6.2.1. Khai báo hàm	192
III.6.2.2. Sử dụng hàm	196
III.6.3. Truyền tham số trong lời gọi hàm	198
III.6.4. Phạm vi của biến	200
III.7. Tập dữ liệu	204
III.7.1. Khái niệm và phân loại tệp	204
III.7.2. Các thao tác với tệp	206
III.7.2.1. Khai báo	206
III.7.2.2. Mở tệp	206
III.7.2.3. Truy nhập tệp văn bản	208
III.7.2.4. Truy nhập tệp nhị phân	212
III.7.2.5. Đóng tệp	213
III.8. Câu hỏi và bài tập	216
TÀI LIỆU THAM KHẢO	223

Danh mục hình vẽ

Hình I.1. Xử lý thông tin bằng máy tính điện tử	12
Hình I.2. Quá trình số hoá tín hiệu vật lý	21
Hình I.3. Các thành phần chính của hệ thống máy tính.....	33
Hình I.4. Mô hình cơ bản của CPU	35
Hình I.5. Một số loại bộ nhớ ngoài.....	38
Hình I.6. Ghép nối vào - ra.....	39
Hình I.7. Một số thiết bị vào ra.....	40
Hình I.8. Quy trình giải quyết một bài toán trên máy tính	45
Hình I.9. Một số topo mạng kiểu điểm - điểm.....	50
Hình I.10. Một số topo mạng kiểu quảng bá	66
Hình I.11. Cây phân cấp thư mục	54
Hình I.12. Hộp hội thoại Font.....	58
Hình I.13. Cửa sổ Control Panel.....	60
Hình I.14. Hộp thoại Keyboard Properties	62
Hình I.15. Hộp thoại Regional and Language Options.....	63
Hình I.16. Hộp thoại Customize Regional Options	64
Hình I.17. Cửa sổ Windows Explorer	66
Hình I.18. Phần mềm Excel.....	74
Hình I.19. Tính điểm trung bình và làm tròn với phần mềm Excel.....	75
Hình I.20. Hệ quản trị cơ sở dữ liệu Access	77
Hình I.21. Hệ quản trị cơ sở dữ liệu SQL Server	77
Hình I.22. Hệ quản trị cơ sở dữ liệu Oracle.....	78
Hình II.1. Bài toán tháp Hà Nội.....	89
Hình II.2. Thuật toán tìm giá trị lớn nhất của dãy số nguyên	95
Hình II.3. Thuật toán sắp xếp bằng phương pháp tráo đổi	97
Hình III.1. Cấu trúc cơ bản của một chương trình C	118
Hình III.2. Địa chỉ của biến	134
Hình III.3. Sơ đồ khối cấu trúc if.....	147
Hình III.4. Sơ đồ khối cấu trúc switch.....	149
Hình III.5. Sơ đồ khối cấu trúc for	152
Hình III.6. Sơ đồ khối cấu trúc while và do while.....	154
Hình III.7. Cấu trúc của tệp	205

PHẦN I. TIN HỌC CĂN BẢN

I.1. Thông tin và biểu diễn thông tin

I.1.1. Các khái niệm cơ bản về thông tin và tin học

I.1.1.1. Thông tin và xử lý thông tin

a. Thông tin – Dữ liệu – Trí thức

Thông tin - Information

Khái niệm thông tin (information) được sử dụng thường ngày. Thông tin là một khái niệm trừu tượng mô tả những gì mang lại cho con người sự hiểu biết, nhận thức tốt hơn về những đối tượng trong đời sống xã hội, trong thiên nhiên,... giúp cho họ thực hiện hợp lý công việc cần làm để đạt tới mục đích một cách tốt nhất.

Người ta quan niệm rằng, thông tin là kết quả xử lý, điều khiển và tổ chức dữ liệu theo cách mà nó sẽ bổ sung thêm tri thức cho người nhận. Nói một cách khác, thông tin là ngữ cảnh trong đó dữ liệu được xem xét.

Dữ liệu - Data

Dữ liệu (data) có thể hiểu là vật liệu thô mang thông tin. Dữ liệu sau khi được tập hợp lại và xử lý sẽ cho ta thông tin.

Dữ liệu trong thực tế có thể là:

- Các số liệu: là dữ liệu bằng số. Ví dụ: các số liệu trong các bảng thống kê.
- Các ký hiệu quy ước như chữ viết, các kí hiệu khắc trên đá, đất, vách núi của người xưa.
- Các tín hiệu vật lý như ánh sáng, âm thanh, nhiệt độ, áp suất,...

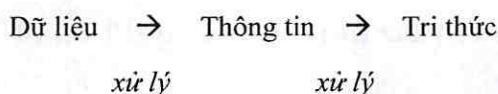
Ví dụ: Nhiệt kế đo thân nhiệt của một cháu bé chỉ 39°C . Con số này cho chúng ta thông tin là cháu bé đang bị sốt. Nếu thân nhiệt giảm xuống 38°C thì chúng ta biết được thông tin là cháu đã hạ sốt và nếu thân nhiệt là 37°C thì cháu đã bình thường.

Tri thức – Knowledge

Tri thức theo nghĩa thường là thông tin ở mức trừu tượng hơn. Tri thức khá đa dạng, nó có thể là sự kiện, là thông tin và cách mà một người thu thập được qua kinh nghiệm hoặc qua đào tạo. Nó có thể là sự hiểu biết chung nhiều lĩnh vực hay về một lĩnh vực cụ thể nào đó. Thuật ngữ tri thức được sử dụng theo nghĩa “hiểu” về một chủ thể với một tiềm năng cho một mục đích chuyên dụng.

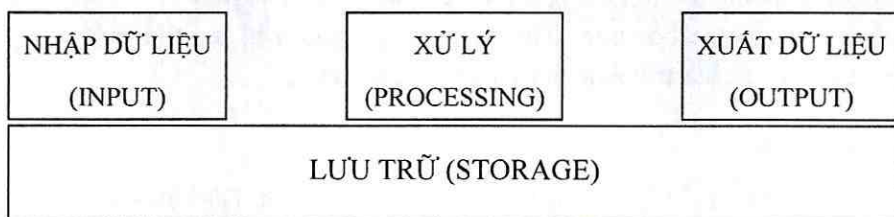
Hệ thống thông tin (*information system*) là một hệ thống ghi nhận dữ liệu, xử lý chúng để tạo nên thông tin có ý nghĩa hoặc dữ liệu mới.

b. Quy trình xử lý thông tin

Mọi quá trình xử lý thông tin bằng máy tính hay bởi con người đều được thực hiện theo một quy trình sau:

Dữ liệu (Data) được nhập ở đầu vào (Input), qua quá trình xử lý để nhận được thông tin ở đầu ra (Output). Dữ liệu trong quá trình nhập, xử lý và xuất đều có thể được lưu trữ.

Hình 1.1. Xử lý thông tin bằng máy tính điện tử

Thông tin được thu thập và lưu trữ, qua quá trình xử lý có thể trở thành dữ liệu mới để theo một quá trình xử lý dữ liệu khác tạo ra thông tin mới hơn theo ý đồ của con người.

Con người có nhiều cách để có dữ liệu và thông tin. Người ta có thể lưu trữ thông tin qua tranh vẽ, giấy, sách báo, hình ảnh trong phim, băng từ. Trong thời đại hiện nay, khi lượng thông tin đến với chúng ta càng lúc càng nhiều thì con người có thể dùng một công cụ hỗ trợ cho việc lưu trữ, chọn lọc và xử lý thông tin gọi là máy tính điện tử (Computer). Máy tính điện tử giúp con người tiết kiệm rất nhiều

thời gian, công sức và tăng độ chính xác cao trong việc tự động hoá một phần hay toàn phần của quá trình xử lý thông tin.

1.1.1.2. Máy tính điện tử và phân loại

a. Lịch sử phát triển của máy tính điện tử

Do nhu cầu cần tăng độ chính xác và giảm thời gian tính toán, con người đã quan tâm chế tạo các công cụ tính toán từ xưa: bàn tính của người Trung Quốc, máy cộng cơ học của nhà toán học Pháp Blaise Pascal (1623 - 1662), máy tính cơ học có thể cộng, trừ, nhân, chia của nhà toán học Đức Gottfried Wilhelm von Leibniz (1646 - 1716), máy sai phân để tính các đa thức toán học ...

Tuy nhiên, máy tính điện tử chỉ thực sự được bắt đầu hình thành vào thập niên 1950, đến nay đã trải qua năm thế hệ, dựa vào sự tiến bộ về công nghệ điện tử và vi điện tử cũng như các cải tiến về nguyên lý, tính năng và loại hình của nó.

- Thế hệ 1 (1950 - 1958): Máy tính sử dụng các bóng đèn điện tử chân không, mạch riêng rẽ, vào số liệu bằng phiếu đục lỗ, điều khiển bằng tay. Máy có kích thước rất lớn, tiêu thụ năng lượng nhiều, tốc độ tính chậm khoảng 300 - 3.000 phép tính/giây. Loại máy tính điển hình thế hệ 1 là EDVAC (Mỹ) hay BESEM (Liên Xô cũ),...
- Thế hệ 2 (1958 - 1964): Máy tính dùng bộ xử lý bằng đèn bán dẫn, mạch in. Máy tính đã có chương trình dịch như Cobol, Fortran và hệ điều hành đơn giản. Kích thước máy còn lớn, tốc độ tính khoảng 10.000 - 100.000 phép tính/giây. Điển hình như loại IBM-1070 (Mỹ) hay MINSK (Liên Xô cũ),...
- Thế hệ 3 (1965 - 1974): Máy tính được gắn các bộ vi xử lý bằng vi mạch điện tử cỡ nhỏ, có thể có được tốc độ tính khoảng 100.000 - 1.000.000 phép tính/giây. Máy đã có các hệ điều hành đa chương trình, nhiều người đồng thời hoặc theo kiểu phân chia thời gian. Kết quả từ máy tính có thể in ra trực tiếp ở máy in. Điển hình như loại IBM-360 (Mỹ) hay EC (Liên Xô cũ),...
- Thế hệ 4 (1974 - nay): Máy tính bắt đầu có các vi mạch đa xử lý có tốc độ tính từ hàng chục triệu đến hàng tỷ phép tính/giây. Giai đoạn này hình thành hai loại máy tính chính: máy tính cá nhân để bàn (Personal Computer - PC) và máy tính xách tay (Laptop hoặc Notebook). Ngoài ra còn có các loại máy tính chuyên nghiệp thực hiện đa chương trình, đa xử

lý,... hình thành các hệ thống mạng máy tính (Computer Networks) và các ứng dụng phong phú đa phương tiện.

- Thế hệ 5 (1990 - nay): Bắt đầu các nghiên cứu tạo ra các máy tính mô phỏng các hoạt động của não bộ và hành vi của con người, có trí khôn nhân tạo với khả năng tự suy diễn, phát triển các tình huống nhận được và hệ quản lý kiến thức cơ bản để giải quyết các bài toán đa dạng.
- Máy tính lượng tử

b. Phân loại máy tính điện tử

Trên thực tế tồn tại nhiều cách phân loại máy tính khác nhau và chúng ta có thể phân loại máy tính theo hiệu năng tính toán như sau:

- **Máy Vi tính (Microcomputer or PC):** Loại này thường được thiết kế cho một người dùng, do đó giá thành rẻ. Hiện nay, máy vi tính khá phổ dụng và xuất hiện dưới khá nhiều dạng: máy để bàn (Desktop), máy trạm (Workstation), máy xách tay (Notebook, Laptop) và máy tính bỏ túi.
- **Máy tính tầm trung (Mini Computer):** Là loại máy tính có tốc độ và hiệu năng tính toán mạnh hơn các máy vi tính. Chúng thường được thiết kế để sử dụng cho các ứng dụng phức tạp. Giá của các máy này cũng cỡ hàng vài chục nghìn USD.
- **Máy tính lớn (Mainframe Computer) và Siêu máy tính (Super Computer):** Là những máy tính có tổ chức bên trong rất phức tạp, có tốc độ siêu nhanh và hiệu năng tính toán cao, cỡ hàng tỷ phép tính/giây. Các máy tính này cho phép nhiều người dùng đồng thời và được sử dụng tại các Trung tâm tính toán/ Viện nghiên cứu để giải quyết các bài toán cực kỳ phức tạp, yêu cầu cao về tốc độ. Chúng có giá thành rất đắt, cỡ hàng trăm ngàn, thậm chí hàng triệu USD.

I.1.1.3. Tin học và các ngành công nghệ liên quan

a. Tin học

Thuật ngữ Tin học có nguồn gốc từ tiếng Đức vào năm 1957 do Karl Steinbuch đề xuất trong bài báo *Informatik: Automatische Informationsverarbeitung* (tiếng Anh, "Informatics: Automatic information processing"). Sau đó, vào năm 1962, Philippe Dreyfus người Pháp gọi là "informatique", tiếp theo, Walter F.Bauer cũng sử dụng tên này. Phần lớn các nước Tây Âu, trừ Anh, đều chấp nhận. Ở Anh người ta sử dụng

dụng thuật ngữ ‘computer science’ hay ‘computing science’ là thuật ngữ dịch, Nga cũng chấp nhận tên *informatika* (1966).

Tin học được xem là ngành khoa học nghiên cứu các phương pháp, công nghệ và kỹ thuật xử lý thông tin một cách tự động. Công cụ chủ yếu sử dụng trong tin học là máy tính điện tử và các thiết bị truyền tin khác. Nội dung nghiên cứu của tin học chủ yếu gồm hai phần:

- **Kỹ thuật phần cứng** (Hardware engineering): Nghiên cứu chế tạo các thiết bị, linh kiện điện tử, công nghệ vật liệu mới... hỗ trợ cho việc thiết kế chế tạo máy tính và mạng máy tính, đẩy mạnh khả năng xử lý và truyền thông.
- **Kỹ thuật phần mềm** (Software engineering): Nghiên cứu phát triển các hệ điều hành, các tiện ích chung cho máy tính và mạng máy tính, các phần mềm ứng dụng phục vụ các mục đích xử lý và khai thác thông tin khác nhau của con người.

b. Công nghệ thông tin (Information Technology - IT)

Thuật ngữ Công nghệ thông tin xuất hiện ở Việt Nam vào những năm 90 của thế kỷ 20. Theo Information Technology Association of America (ITAA): “*Công nghệ thông tin là ngành nghiên cứu các hệ thống thông tin dựa vào máy tính, đặc biệt là các phần mềm ứng dụng và phần cứng máy tính. Nói một cách ngắn gọn, IT xử lý với các máy tính điện tử và các phần mềm máy tính nhằm chuyển đổi, lưu trữ, bảo vệ, truyền tin và trích rút thông tin một cách an toàn*”.

Theo Nghị quyết 49–CP của Chính Phủ thì “*Công nghệ thông tin (CNTT) là tập hợp các phương pháp khoa học, các phương tiện và công cụ kỹ thuật hiện đại - chủ yếu là kỹ thuật máy tính và viễn thông - nhằm tổ chức, khai thác và sử dụng có hiệu quả các nguồn tài nguyên thông tin rất phong phú và tiềm tàng trong mọi lĩnh vực hoạt động của con người và xã hội*”

Các ứng dụng ngày nay của IT (Information Technology):

- *Các bài toán khoa học kỹ thuật*: Tính toán số với các thuật toán phức tạp cần thực hiện hàng trăm triệu đến hàng tỉ phép tính như xử lý các số liệu thực nghiệm, quy hoạch và tối ưu hóa, giải gần đúng các hệ phương trình. Công trình lập bản đồ gen người hoàn thành trong năm 2000 phải tính toán nhiều năm trời trên các siêu máy tính là một ví dụ.
- *Các bài toán quản lý*: Xử lý một khối lượng thông tin lưu trữ lớn (các hồ sơ) với những công việc như tạo lập cơ sở dữ liệu, duy trì cơ sở dữ liệu,